

22.11.2019

Dnro 593/2019

Oikeusministeriö

Viite VN/3058/2018

SUOJELUPOLIISIN LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE YKSILÖIDEN SUOJELUSTA HENKILÖTIETOJEN AUTOMAATTISESSA TIETOJENKÄSITTELYSSÄ TEHDYN YLEISSOPIMUKSEN MUUTTAMISESTA TEHDYN PÖYTÄKIRJAN HYVÄKSYMISEKSI JA VOIMAANSAATTAMISEKSI

Oikeusministeriö on pyytänyt Suojelupoliisilta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi otsikossa mainitussa asiassa.

Euroopan neuvoston puitteissa vuonna 1981 tehty yleissopimus yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä (SopS 35–36/1992, jäljempänä tietosuojayleissopimus) tuli Suomen osalta voimaan vuonna 1992. Tietosuojayleissopimusta on täydennetty vuonna 2001 tehdyllä valvontaviranomaisia ja maan rajan yli tapahtuvaa tietojen siirtoa koskevalla lisäpöytäkirjalla (ETS nro 181, SopS 78/2012). Eduskunta on hyväksynyt lisäpöytäkirjan lailla 408/2012 ja se tuli Suomen osalta voimaan vuonna 2012 (valtioneuvoston asetus 535/2012). Yleissopimuksen muuttamista koskeva pöytäkirja (jäljempänä muutospöytäkirja) avattiin allekirjoittamista varten 10 päivänä lokakuuta 2018, jolloin myös Suomi allekirjoitti sen. Lausuntopyyntöä kohteena on luonnos hallituksen esitykseksi, jolla saatettaisiin voimaan muutospöytäkirjan edellyttämät muutokset.

Esitysluonnos sisältää yhteensä viisi lakiehdotusta. Ensimmäinen lakiehdotus sisältäisi tavanomaisen blankettilain säännöksen, jonka mukaan muutospöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut. Lisäksi ensimmäiseen lakiehdotukseen sisällytettäisiin aineellinen säännös, jolla tietosuojavaltuutettu nimettäisiin yleissopimuksessa tarkoitetuksi määräysten noudattamista valvovaksi viranomaiseksi.

Toisen lakiluonnoksen keskeinen ehdotus on, että henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain (1054/2018, jäljempänä rikosasioiden tietosuojalaki) 7 lukuun lisättäisiin uusi 44 a §:ä, jossa säädettäisiin henkilötietojen siirrosta kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä. Ehdotetulla uudella pykälällä pantaisiin täytäntöön tietosuojayleissopimuksen uudelleen numeroidun 14 artiklan 2-4 kohdan asettamat ehdottomat velvoitteet. Lakiehdotuksilla 3-5 tehtäisiin lainsäädäntöön tarpeelliset viittaukset lisättäväksi ehdotetun pykälän johdosta.

Ehdotetun 44 a §:n 1 momentin mukaan henkilötietoja voitaisiin siirtää kolmansiin maihin ja kansainvälisille järjestöille kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä vain, jos kyseisessä maassa tai järjestössä taataan riittävä tietosuojan taso. Vaatimus koskisi kaikkia Euroopan unionin ulkopuolisia kol-

mansia maita sekä kansainvälisiä järjestöjä. Säännöksessä käytettäisiin samaa terminologiaa kuin muissa rikosasioiden tietosuojalain 7 luvun säännöksissä. Tietosuojayleissopimus mahdollistaa myös muiden kuin Euroopan Unioniin kuuluvien valtioiden liittymisen sopimukseen. Riittävä tietosuojan taso tulisi siten arvioitavaksi näiden valtioiden osalta, jotka ovat liittyneet tietosuojayleissopimukseen, mutta eivät ole Euroopan unionin jäsenvaltioita.

Tietosuojayleissopimuksen uudelleen numeroidun 14 artiklan 1 kohdassa esitetyn pääsäännön mukaan osapuoli ei saa yksinomaan henkilötietoja suojataksien kieltää tietojen siirtämistä vastaanottajalle, joka kuuluu yleissopimuksen toisen osapuolen lainkäyttövaltaan, tai edellyttää erillistä lupaa tällaiseen siirtoon. Suojelupoliisi tuo esiin, että pöytäkirjan ratifioiva valtio sitoutuu saattamaan kansallisen lainsäädäntönsä uudistetun yleissopimuksen edellyttämälle tasolle. Yleissopimuksen mukaan komitea laatii ennen kutakin uutta yleissopimukseen liittymistä ministerikomitealle lausunnon liittyjäehdokkaan henkilötietojen suojan tasosta ja suosittelee tarvittaessa toimia yleissopimuksen määräysten mukaisuuden saavuttamiseksi. Yleissopimuksen osapuolet sitoutuvat siihen, että pitävät lainsäädäntönsä pöytäkirjan määräysten mukaisena. Tästä lähtökohdasta Suojelupoliisi katsoo, että 44 a §:n 1 momentissa tarkoitettu erityinen tietosuojan tason arviointivelvollisuus tulisi ulottaa ainoastaan niihin valtioihin, jotka eivät ole ratifioineet tietosuojayleissopimuksen muutospöytäkirjaa.

Rikosasioiden tietosuojalakiin ehdotetun 44 a §:n 3 momentin mukaan silloin kun siirto ei ole mahdollinen 1 ja 2 momentin nojalla, henkilötietoja voidaan kuitenkin siirtää, jos siirto on välttämätön:

- 1) rekisteröidyn oikeutetun ja merkitykseltään painavan edun suojaamiseksi yksittäistapauksessa; tai
- 2) kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvan välittömän ja vakavan uhkan estämiseksi tai muun lakiin perustuvan merkitykseltään painavan yleisen edun turvaamiseksi.

Suojelupoliisin näkemyksen mukaan ehdotetun 44 a §:n 3 momenttia tulisi tarkistaa vastaamaan paremmin tietosuojayleissopimuksessa käytettyä muotoilua.

Tietosuojayleissopimuksen uudelleen numeroidun 14 artiklan 4 kohdan alakohtan c mukaan edellisten kohtien määräysten estämättä kukin osapuoli voi säätää, että henkilötietoja saa siirtää, jos pakottavista oikeutetuista eduista, erityisesti merkittävistä yleisistä eduista, on säädetty lailla ja kyseessä oleva siirto on välttämätön ja oikeasuhteinen toimi demokraattisessa yhteiskunnassa.

Jotta lainsäädännön yhdenmukaisuus sopimusmääräysten kanssa voitaisiin varmistaa, katsoo Suojelupoliisi, että ehdotettua 44 a §:n 3 momenttia tulisi muuttaa seuraavasti:

Henkilötietoja voidaan kuitenkin 1 momentin ja 2 momentin estämättä siirtää, jos siirto on välttämätön:

- 1) rekisteröidyn oikeutetun ja merkitykseltään painavan edun suojaamiseksi yksittäistapauksessa; tai
- 2) lakiin perustuvan merkitykseltään erityisen painavan yleisen edun turvaamiseksi.

Esitetystä muotoilusta ilmeni edelleen, että riittävän tietosuojan tason arvioiminen olisi ensisijainen vaihtoehto ja että kolmannen momentin soveltaminen tulisi kyseeseen ainoastaan siinä säädettyjen erityisten edellytysten täytyessä.

Rikosasioiden tietosuojalain 2 §:n 1 momentin mukaan, jos muussa laissa on tästä laista poikkeavia säännöksiä, niitä sovelletaan tämän lain asemesta. Lakiin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (616/2019, jäljempänä PolhetiL) ehdotetun 46 §:n mukaan Suojelupoliisin 1 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi tarpeellisten henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan rikosasioiden tietosuojalakia lukuun ottamatta sen 10 §:n 2 momenttia, 41-44 §:ää ja 54 §:ää, jollei tässä luvussa toisin säädetä. Lakiluonnoksen perusteluiden mukaan ehdotettu 44 a § olisi kansallisen turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvään henkilötietojen luovuttamiseen sovellettava yleissäännös. Suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyä koskevana erityislakina tulee sovellettavaksi laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa, jonka 51 §:ssä säädetään henkilötietojen luovuttamisesta kansainvälisessä yhteistyössä. PolhetiL 51 §:ään ei ole esitetty muutoksia, mikä tarkoittaa, että poliisin henkilötietolain 51 §:ä täyttää muutospöytäkirjan asettamat vaatimukset.

Rikosasioiden tietosuojalain 1 §:n 2 momentin alakohdan 2 mukaan lakia sovelletaan poliisin suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn, kun tietoja käsitellään sellaisessa poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tehtävässä, joka liittyy kansallisen turvallisuuden suojaamiseen. Säännös ei rajoitu pelkästään Suojelupoliisin suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn.

Ehdotetun rikosasioiden tietosuojalain 1 §:n 3 momentin mukaan edellä 2 momentissa tarkoitettuun henkilötietojen käsittelyyn ei kuitenkaan sovelleta 10 §:n 2 momenttia henkilötietojen siirtämisestä Euroopan unionissa sijaitsevalle vastaanottajalle, 54 §:ää keskinäisestä avunannosta toisen EU:n jäsenvaltion kanssa eikä 7 lukua henkilötietojen siirrosta kolmansiin maihin ja kansainvälisille järjestöille lukuun ottamatta luvun 44 a §:ää.

Ehdotetun PolhetiL 31 §:n 1 momentin mukaan poliisi saisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja noudattaen rikosasioiden tietosuojalain 41-44 §:ää. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan säännöstä voisi olla syytä tarkentaa siten, että myös muulla poliisilla, kun Suojelupoliisilla olisi mahdollisuus luovuttaa tietoja ehdotetun 44 a §:n perusteella, silloin kun kyse on kansallisen turvallisuuden suojaamiseen liittyvästä tehtävästä.

Suojelupoliisin päällikkö
Poliisineuvos

Antti Peltari

Ylitarkastaja

Antti Wahlroos

Jakelu

SM/KTY

Tiedoksi

-